

ПРАВО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМА КВАЛІФІКАЦІЇ

Ващенко Валерія Віталіївна,

студентка другого курсу

Харківського національного університету внутрішніх справ

У роботі проаналізовано підходи до визначення правової природи права на освіту. Підкреслено недостатню розробленість підходу до розуміння права на освіту як про особисте немайнове право фізичної особи, що забезпечує соціальне буття.

Ключові слова: право на освіту, елементи змісту правоздатності людини.

1. Преамбула до Закону України «Про освіту» визначає освіту основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. З огляду на високу значущість освіти для окремих осіб та суспільства в цілому питання про правову форму здобуття освіти потребують особливої уваги з боку держави та представників юридичного корпусу.

Право на освіту, за редакцією ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту», включає в себе право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених законами України [1]. Зі змісту цитованої норми Закону України «Про освіту» витікає висновок про те, що розглядуване право може здійснюватися особою протягом усього її життя, а держава гарантує доступність до освіти, а в деяких випадках, передбачених законодавством, освіта може здобуватися безоплатно. Але будь-яке право набуває достатньої гарантованості своєї реалізації тільки за умови послідовного описання в законодавстві правової форми «буття» такого права. Без розкриття конкретики можливостей носія суб'єктивного права (змісту права) те чи інше право буде лише декларацією, яка позбавлена практичної реалізації. Наведене застереження торкається й права на освіту.

2. Спектр думок з приводу визначення природи права на освіту достатньо широкий [2]. Дослідники кваліфікують таке право то

різновидом абсолютних прав, то лише елементом правоздатності особи, то видом законного інтересу. Трапляються й висновки, у відповідності з якими право на освіту оцінюється як вимога, звернена до виконавця освітньої послуги (певного закладу освіти). Тобто, право на освіту у даному випадку розглядається як елемент змісту зобов'язального правовідношення, де виконавець освітньої послуги є боржником.

3. За нашим переконанням, право на освіту дійсно може розглядатися як один із елементів змісту правоздатності людини. У такому разі слід говорити не про наявність у особи суб'єктивного права, а про можливість набути освіту, шляхом вступу у певні правовідносини. Участь у цих правовідносинах породжуватиме у здобувача освіти дійсні суб'єктивні права, що відкриватимуть доступ власне до освіти. Серед згаданих прав можуть проявлятися й вимоги, звернені до виконавців освітніх послуг, які своєю зобов'язаною поведінкою сприятимуть формуванню в замовників освітніх послуг певних знань, умінь, навичок тощо. Отже, «право на освіту» як елемент правоздатності, ще не є суб'єктивним правом у дійсному розумінні, а лише відкриває можливості набуття суб'єктивних прав у майбутньому, у тому числі й зобов'язального походження.

Найбільш коректно, на нашу думку, про право на освіту слід говорити як про особисте немайнове право фізичної особи, що забезпечує соціальне буття. Хоча це й очевидно, але однією зі специфічних ознак даного права є те, що його носієм може бути лише фізична особа, оскільки в освіті має потребу тільки людина. Це, так би мовити, природна обставина. Особисті немайнові права, у тому числі й право на освіту, є правами на свою поведінку. Такі права реалізуються, перш за все, через здійснення носіями цих прав самостійних актів поведінки, а не шляхом висунення певних вимог до інших суб'єктів.

Освіта як благо немає темпоральних меж, оскільки таке благо формується та споживається особою протягом всього життя. З огляду на це цитована вище норма ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту» визначає можливість особи здобувати освіту впродовж усього життя [1]. Інакше кажучи, держава створює відповідні правові, економічні та інші умови для здобуття зацікавленими особами освіти, а останні

своєю поведінкою реалізують ці можливості у своєму власному інтересі протягом життя. Цікаво відзначити, що тим самим опосередковано задовольняються й публічні інтереси щодо підвищення рівня освіти у представників соціуму.

Право на освіту, як право на свою поведінку, характеризується тим, що особа може здобувати освіту самостійно (неофіційна освіта), тобто самостійно організувавши навчання, без участі у цьому процесі закладів освіти. З цього приводу ч. 4 ст. 3 Закону України «Про освіту» гарантує доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів [1].

Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видах, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, вищої освіти та освіти дорослих (ч. 3 ст. 3 Закону України «Про освіту») [1]. Тобто, здобуття освіти може відбуватися через перебування особи в тому чи іншому закладі освіти в статусі вихованця, учня, студента (здобувача вищої освіти) тощо.

4. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що прагнення осіб до здобуття ними освіти може мати ознаки одного з елементів правоздатності, яка реалізується через вчинення заінтересованою особою відповідних активних дій, та як різновид абсолютних суб'єктивних прав, а саме – особистого немайнового права, що забезпечує соціальне буття фізичної особи. Саме останній контекст розуміння права на освіту є недостатньо розроблений, що вимагає з цього приводу проведення спеціальних наукових досліджень та подальшого удосконалення законодавства і юридичної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту: Закон України від 05.09. 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39. Ст. 380.

2. Давидова Н.О. Правовий статус учасників відносин у сфері освіти в США і перспективи його імплементації в освітню систему України (цивільно-правовий аспект): монографія. Київ: Ліра-К, 2016. 532 с.